

Lublin, dn. 18.12.2023 r.

Dr hab. n o zdr. Małgorzata Kostecka, prof. UP
Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie
Wydział Nauk o Żywności i Biotechnologii
Katedra Chemii

RECENZJA

Rozprawy doktorskiej Pani mgr Aleksandry Małachowskiej pt. „Doświadczenia z dzieciństwa i styl jedzenia jako determinanty spożycia żywności w dorosłości” wykonanej w Katedrze Badań Rynku Żywności i Konsumpcji, Instytutu Nauk o Żywieniu Człowieka, Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie pod kierunkiem prof. dr hab. Marzeny Jeżewskiej-Zychowicz.

Podstawa prawna: Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2023 r. poz. 742 z późn. zm.)

Podstawę przygotowania recenzji stanowi pismo Przewodniczącej Rady Dyscypliny Technologia Żywności i Żywienia Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie Pani prof. dr hab. Krystyny Gutkowskiej z dnia 20.10.2023 r., która powierzyła mi zgodnie z decyzją Rady ww. dyscypliny opracowanie recenzji ww. pracy doktorskiej Pani mgr Aleksandry Małachowskiej.

Rozprawa doktorska Pani mgr Aleksandry Małachowskiej pt. „Doświadczenia z dzieciństwa i styl jedzenia jako determinanty spożycia żywności w dorosłości” dotyczy istotnego problemu wpływu rodzicielskich praktyk związanych z jedzeniem na zachowania żywieniowe dzieci oraz ich postawy wobec żywności i żywienia w okresie dorosłości.

Okres dzieciństwa uznawany jest za kluczowy etap z punktu widzenia kształtowania zachowań żywieniowych człowieka. Znaczący wpływ zaczynając od pierwszych miesięcy życia, mają rodzice/opiekunowie i stosowane przez nich praktyki związane z żywieniem, czyli wszelkie działania, które mają na celu wpłynąć na to co, kiedy, w jakich ilościach i gdzie dziecko je. Pozytywne praktyki rodzicielskie, takie jak np. wspieranie dziecka w procesie jedzenia, zachęcanie do próbowania nowych produktów, modelowanie korzystnych zachowań żywieniowych, wspólne spożywanie posiłków czy reagowanie na sygnały głodu i sytości występujące u dziecka, mogą sprzyjać prozdrowotnym relacjom z jedzeniem u dzieci, w tym wybieraniu produktów spożywczych o wartościach prozdrowotnych i stosowaniu lepszej jakościowo diety. Według wielu badań i doświadczeń zachowania żywieniowe ukształtowane w

dzieciństwie mogą utrzymywać się w okresie nastoletnim i w dorosłości. Dotyczy to również negatywnych doświadczeń żywieniowych z dzieciństwa, które wykazują związek zwłaszcza z nieadaptacyjnymi stylami jedzenia w dorosłości.

Pomimo podejmowania badań z tego obszaru, nadal niewystarczające są dane, które mogłyby wyjaśnić zależności pomiędzy doświadczeniami żywieniowymi z dzieciństwa a zachowaniami żywieniowymi w dorosłości, co może wynikać między innymi z trudności prowadzenia wieloletnich badań obserwacyjnych w zakresie zmiany zachowań żywieniowych w perspektywie kilkunastu lat. W związku z tym dostępne wyniki bazują głównie na badaniach o charakterze retrospektywnym, które oceniają wspomnienia żywieniowe z dzieciństwa. Problemem jest również brak jednolitych, zwalidowanych narzędzi, które pozwoliłyby na porównanie uzyskanych wyników w różnych grupach populacyjnych.

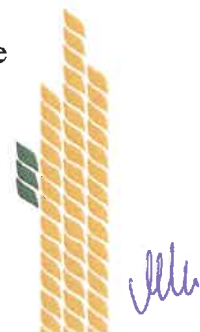
Biorąc pod uwagę przedstawione aspekty, wysoko oceniam tematykę pracy podjętą przez Doktorantkę i sposób jej realizacji. Uważam, że przedstawione badanie oceniające doświadczenia żywieniowe z dzieciństwa oraz adaptacyjne i nieadaptacyjne style jedzenia podczas wyjaśniania spożycia żywności oraz jakości diety wśród osób dorosłych jest oryginalnym rozwiązaniem postawionego problemu naukowego, które pozwoli na lepsze zrozumienie mechanizmów prowadzących do nieprawidłowości w spożyciu żywności. Ważnym elementem ocenianej pracy jest przygotowanie narzędzi badawczych do oceny doświadczeń żywieniowych z dzieciństwa i stylów jedzenia osób dorosłych oraz realizacja badań w celu sprawdzenia ich właściwości psychometrycznych. Podjęte działania świadczą o dużej dojrzałości Doktorantki jako badacza, dokumentują jej dobrą znajomość tematu oraz obecnego stanu wiedzy i pozwalają na racjonalne zaplanowanie i wykonanie podjętych zadań badawczych.

Ocena formalna pracy

Rozprawę doktorską stanowi spójny tematycznie cykl 5 publikacji poprzedzonych 72-stronicową częścią opisową, w skład której wchodzi: streszczenie w języku polskim i języku angielskim, wstęp, krótki przegląd piśmiennictwa, cel i zakres pracy, hipotezy badawcze, organizacja badań, materiał i metodyka, omówienie wyników, stwierdzenia i wnioski końcowe, spis piśmiennictwa (literatura – 89 pozycji) oraz aneks.

Prace doktorską stanowi cykl następujących publikacji:

- Małachowska A, Jeżewska-Zychowicz M. Does Examining the Childhood Food Experiences Help to Better Understand Food Choices in Adulthood? *Nutrients*. 2021; 13(3):983. <https://doi.org/10.3390/nu13030983>
- Małachowska A, Jeżewska-Zychowicz M, Gębski J. Polish Adaptation of the

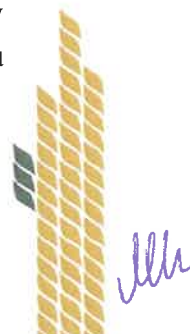

- Dutch Eating Behaviour Questionnaire (DEBQ): The Role of Eating Style in Explaining Food Intake – A Cross-Sectional Study. *Nutrients*. 2021; 13(12):4486. <https://doi.org/10.3390/nu13124486>
- Małachowska A, Jeżewska-Zychowicz M. Polish Adaptation and Validation of the Intuitive (IES-2) and Mindful (MES) Eating Scales – The Relationship of the Concepts with Healthy and Unhealthy Food Intake (a Cross-Sectional Study). *Nutrients*. 2022; 14(5):1109. <https://doi.org/10.3390/nu14051109>
 - Małachowska A, Gębski J, Jeżewska-Zychowicz M. Childhood food experiences and selected eating styles as determinants of diet quality in adulthood – A Cross-Sectional Study. *Nutrients*. 2023; 15(10):2256.
 - Małachowska A, Jeżewska-Zychowicz M. Retrospective Reports of Parental Feeding Practices and Current Eating Styles in Polish Adults. *Nutrients*. 2023; 15(19):4217. <https://doi.org/10.3390/nu15194217>

Na ocenianą rozprawę doktorską składają się prace badawcze opublikowane w latach 2021-2023 o łącznej punktacji MNiSW/MEiN: 700 punktów i współczynniku oddziaływania IF: 29,5. Wszystkie prace są publikacjami oryginalnymi, które zostały przyjęte do druku w czasopiśmie *Nutrients* z listy JCR, a językiem publikacji jest język angielski, co sprawia, że można oczekiwać nie tylko szerokiego rozpowszechnienia przedstawionych wyników, ale również cytowań. We wszystkich pracach Doktorantka jest pierwszym autorem, a według oświadczeń załączonych do pracy, wkład własny Pani mgr Aleksandry Małachowskiej wynosił 80% (w trzech publikacjach) i 60% (w dwóch publikacjach) i obejmował opracowanie koncepcji badań, przygotowanie metodyki i materiału badawczego, analizę uzyskanych wyników, przygotowanie manuskryptu i jego krytyczne sprawdzenie. Na podstawie przedstawionej dokumentacji stwierdzam, że indywidualny wkład Doktorantki w przygotowanie publikacji był znaczący.

Ocena merytoryczna pracy

We wstępie do pracy, autorka w sposób zwięzły i przejrzysty przedstawia aktualny stan wiedzy oraz wskazuje na braki w istniejących badaniach, które były powodem do zaplanowania i podjęcia badań własnych. Przegląd literatury jest syntetycznym ujęciem problemu badawczego w świetle dostępnej literatury (4 strony). Autorka opisuje dostępne w literaturze zależności między doświadczeniami żywieniowymi z dzieciństwa a adaptacyjnymi i nieadaptacyjnymi stylami jedzenia oraz spożyciem żywności i jakością diety osób dorosłych. Stawia także pytania badawcze, na które nie znalazła jednoznacznej odpowiedzi w analizie piśmiennictwa i które były punktem wyjścia do zaplanowania badań, a także uzasadniają wagę podjętego problemu

badawczego. Na tej podstawie można uznać, że wybór tematyki badawczej jest zasadny, a sposób ujęcia i omówienie świadczy o umiejętnościach Doktorantki, jeżeli chodzi o korzystanie z piśmiennictwa czy syntezę danych z wielu prac badawczych.

Głównym celem pracy doktorskiej Pani mgr Aleksandry Małachowskiej była ocena zależności między spożyciem wybranych grup produktów żywnościowych (warzywa, owoce, słodczyce, słone przekąski) i jakością diety dorosłych kobiet i mężczyzn oraz ich doświadczeniami żywieniowymi z dzieciństwa i aktualnie stosowanymi stylami jedzenia (jedzenie intuicyjne, uważne, emocjonalne, restrykcyjne, zewnętrzne). Doktorantka sformułowała hipotezę główną oraz wynikające z niej, hipotezy szczegółowe, przy czym wydaje się, że hipoteza 6 jest zbyt ogólna, odnosi się tylko do spożywania żywności w grupie osób dorosłych ogółem. Natomiast zarówno w celu pracy jak również w sformułowanych stwierdzeniach i wnioskach końcowych Autorka odwołuje się do znaczących różnic w grupie kobiet i mężczyzn w znaczeniu doświadczeń żywieniowych z dzieciństwa i stylów jedzenia jako determinantów jakości diety. Dlatego wydaje się, że hipoteza 6 powinna być postawiona w odniesieniu do płci. W tym samym rozdziale Doktorantka przedstawia zakres przeprowadzonych badań, który obejmował przygotowanie narzędzi badawczych, realizację badań ankietowych w grupie osób dorosłych oraz analizę statystyczną zebranego materiału empirycznego, interpretację wyników i ich dyskusję oraz sformułowanie wniosków.

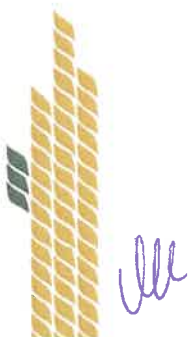
Kolejny rozdział przedstawionej do oceny dysertacji zawiera opis organizacji etapów badań oraz szczegółowe omówienie każdego z nich. Przedstawione dokładne informacje na temat pozyskania grup respondentów, typu zastosowanego doboru w celu zapewnienia reprezentatywności grupy oraz kryteria włączenia do badania pozwalają na dokładną analizę badanej populacji. Jednak zastanawiające jest dlaczego Autorka planując badania nie wzięła pod uwagę wpływu diet eliminacyjnych na sposób żywienia dzieci oraz zachowania rodziców. Wydaje się, że dieta w alergii pokarmowej, cukrzycy typu 1 czy chorobie trzewnej zmienia podejście rodziców do żywienia dziecka i wymusza na rodzinie zmianę zachowań żywieniowych. Czy nie uwzględnienie czynnika zakłócającego jakim jest stosowanie diety eliminacyjnej nie wpłynęło na uzyskane wyniki? Bardzo proszę o przedstawienie swojego zdania na ten temat. W szczegółowym opisie badania ankietowego 1 Doktorantka pisze o zastosowaniu 2 krotnego badania tym samym kwestionariuszem (test-retest) po okresie 2 tygodni. Ciekawa jestem czy powtórzenie badania pokazało konieczność modyfikacji kwestionariusza? Opis kolejnych etapów badania jest bardzo dokładny i szczegółowy, na szczególne uznanie zasługuje uważność i dokładność w przeprowadzonej walidacji narzędzi badawczych takich jak Holenderski Kwestionariusz Zachowań Żywieniowych oraz Skala Jedzenia Intuicyjnego i Skala Uważnego Jedzenia. Eliminacja czynników, które w sposób istotny wpływały na pogorszenie parametrów dopasowania modelu pozwoliło stworzyć wiarygodne narzędzia pomiarowe, które mogą być stosowane do badań na populacji polskich dorosłych. Wszystko to razem dało obraz zaplanowanego

badania i jeszcze raz potwierdziło, że Doktorantka posiada dużą wiedzę w planowaniu i prowadzeniu badań populacyjnych oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Oceniając zastosowanie metod statystycznych do przedstawienia i interpretacji wyników badań stwierdzam, że zostały one użyte poprawnie. Autorka zastosowała różnorodne testy statystyczne parametryczne i nieparametryczne w zależności od rodzaju i ilości zmiennych, w tym test Manna-Whitneya, jednoczynnikową analizę wariancji ANOVA czy regresję logistyczną. Na uwagę zasługuje zastosowanie w opracowaniu wyników zaawansowanego modelu statystycznego, jakim jest analiza skupień metodą k-średnich. Podsumowując należy uznać, że zarówno dobór populacji do poszczególnych etapów badania, liczba respondentów jak i zastosowane metody badawcze były adekwatne do przyjętego zakresu badawczego pracy i świadczą o bardzo dobrym przygotowaniu metodologicznym Doktorantki.

W rozdziale omówienie wyników Doktorantka prezentuje w sposób szczegółowy wyniki badań przedstawione w załączonych publikacjach. Omówiła najważniejsze wyniki i dokonała ich dogłębnej dyskusji. Doświadczenia żywieniowe z dzieciństwa a spożycie wybranych grup produktów żywnościowych oraz jakość diety osób dorosłych zostały przedstawione i omówione w publikacjach P1 i P4. Na szczególne wyróżnienie zasługuje ocena wpływu wybranych doświadczeń żywieniowych na jakość diety wykonana metodą regresji liniowej. Całość uzyskanych wyników jest imponująca i pozwoliła na wykazanie, że złożoność praktyki rodzicielskiej związanej z żywieniem, jaką jest Kontrola rodzicielska, wymaga prowadzenia kolejnych badań, które umożliwią zrozumienie jej roli w długofalowym kształtowaniu zachowań żywieniowych. Style jedzenia a spożycie wybranych grup produktów żywnościowych oraz jakość diety osób dorosłych to tematyka publikacji [P2, P3, P4]. Autorka poszukiwała zależności czy style jedzenia w dorosłości są powiązane z częstością spożycia konkretnych grup produktów spożywczych, które wpływają zarówno na Indeks Prozdrowotnej Diety jak i Indeks Niezdrowej Diety. Jest to bardzo ważne zagadnienie, które mogłoby przynieść odpowiedź jak edukować rodziców i modelować odpowiedni styl karmienia w dzieciństwie żeby osiągnąć jak najlepsze wybory i jak najwyższy indeks jakości diety w dorosłości. Doktorantka podjęła się niezwykle trudnego i złożonego problemu badawczego tym bardziej, że dostępne badania wskazują, iż osoby, które regularnie spożywają żywność w odpowiedzi na czynniki środowiskowe charakteryzuje duża różnorodność diety, uwzględniająca zarówno produkty prozdrowotne jak i antyzdrowotne. Doświadczenia żywieniowe z dzieciństwa, wybrane style jedzenia oraz jakość diety osób dorosłych z uwzględnieniem płci były tematem publikacji [P4, P5]. Bardzo ciekawe i niezwykle szczegółowe są wyniki dotyczące poszukiwania zależności pomiędzy poszczególnymi doświadczeniami żywieniowymi z okresu dzieciństwa a wpływem na indeks jakości diety oraz wybrane style jedzenia zarówno w populacji ogólnej jak i w odniesieniu do

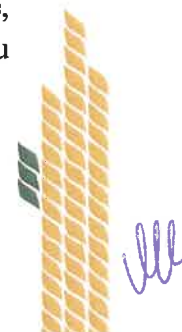
plici. Całość przedstawionych wyników jest spójna, mimo, że jest to tylko mały fragment wszystkich uzyskanych wyników będących podstawą napisania publikacji składających się na ocenianą dysertację, dała obraz wykonanych badań i pozwoliła Autorce na odniesienie się do celu pracy.

W kolejnej części Autorka przedstawiła 6 bardzo rozbudowanych stwierdzeń dotyczących uzyskanych wyników, które nie są w jasny sposób powiązane z postawionymi hipotezami szczegółowymi. Dlatego w podsumowaniu trudno jest określić, które hipotezy zostały potwierdzone lub odrzucone, w całości lub częściowo, brakuje jasnego, krótkiego podsumowania. Doktorantka sformułowała także 6 wniosków, które wynikają z uzyskanych rezultatów i odpowiadają na postawiony cel badań.

W ocenie Recenzenta w podsumowaniu zabrakło krótkiego nawet podrozdziału dotyczącego mocnych i słabych stron przeprowadzonego badania. Jest to tym bardziej dziwne, że w każdej z publikacji taki podrozdział został szczegółowo napisany. Umiejętność zauważenia słabych stron i podkreślenia mocnych świadczy zawsze o dużej dojrzałości Autorki jako badacza.

Ostatnią część przedstawionej do oceny pracy doktorskiej stanowią przedruki wymienionych wyżej 5 publikacji. Warto zauważyć i podkreślić, że chociaż każda z nich realizuje oddzielny cel badań to jednak dopełniają się wzajemnie, co wskazuje na przemyślane, konsekwentne działanie. Takie podejście wyraża zdaniem Recenzenta umiejętność doktorantki do planowania badań i realizacji postawionego sobie celu. Układ wszystkich prac odpowiada wymaganiom stawianym publikacjom prezentującym doświadczalne wyniki badań. Wartość merytoryczna uzyskanych rezultatów została pozytywnie oceniona przez recenzentów tych publikacji oraz redaktorów naczelnych czasopisma, o czym świadczy ich przyjęcie do druku i publikacja. Po przeanalizowaniu treści załączonych artykułów w pełni zgadzam się z ich pozytywną opinią i co warto podkreślić wszystkie wyniki badań są przedstawione w sposób jasny i rzeczowy, a dyskusja wyników jest na wysokim poziomie merytorycznym z odniesieniem się do najnowszej literatury światowej. Piśmiennictwo wybrane przez Doktorantkę do przygotowania publikacji jest zgodne tematycznie i dobrze dobrane do poruszanych w poszczególnych publikacjach tematów badawczych. Przedstawione publikacje są dowodem, że Pani mgr Aleksandra Małachowska posiada wiedzę teoretyczną i praktyczną w dyscyplinie technologia żywności i żywienia oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej, a jej warsztat naukowy jest na wysokim poziomie.

Reasumując uważam, że recenzowana rozprawa doktorska została starannie zaplanowana i zrealizowana, prezentuje wysoki poziom merytoryczny i stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Posiada walory poznawcze i praktyczne, a realizacja tak wielu zaplanowanych badań wymagała od Doktorantki dużego nakładu pracy i pełnego zaangażowania się w realizowane badania.

Wniosek końcowy

Po zapoznaniu się z przedstawioną do oceny rozprawą doktorską Pani mgr Aleksandry Małachowskiej pt. „Doświadczenia z dzieciństwa i styl jedzenia jako determinanty spożycia żywności w dorosłości” stwierdzam, że w pełni spełnia ona wszystkie wymogi merytoryczne i formalne stawiane tego typu opracowaniom zgodnie z Ustawą z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2023 r. poz. 742 z późn. zm.). W związku z powyższym wnoszę do Wysokiej Rady Dyscypliny Technologia Żywności i Żywienia Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie wniosek o dopuszczenie mgr Aleksandry Małachowskiej do dalszych etapów postępowania o nadanie stopnia doktora.

Jednocześnie doceniając zaplanowanie nowatorskiego badania poruszającego ważny aspekt kształtowania nawyków żywieniowych człowieka w dużej grupie populacyjnej oraz ogromny wkład pracy w przygotowanie i przeprowadzenie badań, a także umiejętne przedstawienie wyników i ich merytoryczną dyskusję zwracam się do Wysokiej Rady Dyscypliny Technologia Żywności i Żywienia Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie z wnioskiem o wyróżnienie przedstawionej do oceny pracy doktorskiej mgr Aleksandry Małachowskiej stosowną nagrodą.

dr hab. n. o zdr. Małgorzata Kostecka, prof. UP

